

تجاوز به حریم سلطان

زنجیره‌ر سوایی‌های سیاسی ترکیه و رقابت اردوغان - گولن

سال‌ها بود که لائیک‌ها در ترکیه می‌گفتند که اعضای جماعت گولن در بسیاری از پست‌های کلیدی امنیتی - قضایی ترکیه نفوذ کرده‌اند، امری که هم از سوی طرفداران گولن رد می‌شد و هم سیاستمداران حزب عدالت و توسعه تمایلی به پرداختن به آن نداشتند. با این حال ماجرای پرونده فساد دولتی در ترکیه باعث شد تا خصومت میان دو جریان محافظه‌کار و مذهبی در ترکیه آشکار شود. هواداران گولن در اداره پلیس ترکیه با بر ملا ساختن پرونده فساد مالی که سران و اعضای بلند پایه حزب عدالت و توسعه در آن به شدت درگیر بودند، همچنین شنود و افشای مکالمات خانوادگی اردوغان به "حریم سلطان" تجاوز کرده و اردوغان را رسماً به مبارزه طلبیدند. نخست‌وزیر و یارانش هم مقابله به مثل کردند. یک پاکسازی عمیق و گسترده در نیروی پلیس و وزارت دادگستری، به همراه افزایش قدرت میت و کاهش اختیارات قوه قضائیه.

دراقتادن دولت با نیروهای پلیس، مرکز تجمع هواداران گولن، در حالی صورت می‌گیرد که در جریان تظاهرات پارک گزی استانبول، آقای اردوغان در مقابل فشارها برای اخراج رئیس پلیس استانبول مقاومت کرد و از عملکرد پلیس به رغم انتقادات فراوان، دفاع کرد. بسیاری از بازداشت‌شدگان پرونده فساد بستگان یا تاجران نزدیک به حزب عدالت و توسعه هستند. مسئله فساد مالی و انتقال غیر قانونی پول به کشور ثالث چیز تازه‌ای در ترکیه نبوده، اما چرا این بازداشت‌ها در این مقطع زمانی، تنها چهار ماه مانده به انتخابات شهریاری های ترکیه، صورت گرفته، سوال برانگیز است. جماعت گولن در سه دوره انتخابات گذشته همواره از آقای اردوغان حمایت کرده بودند. اما فتح الله گولن کیست؟ و ریشه این اختلافات به کجا بازمی‌گردد.

"تنها فتح الله گولن توانایی مقابله با اردوغان را دارد"

فتح الله گولن که تا پیش از این پدرخوانده حزب عدالت و توسعه لقب گرفته بود، از امام جماعتی روستایی در ارزروم به یک امپراتوری بزرگ دست یافته است. بر اساس آمار رسمی، این جماعت در داخل ترکیه دارای ۳ هزار و ۸۶۴ آموزشده است که در آنها نزدیک به ۶۵ هزار معلم و استاد اشتغال دارند. درآمد این آموزشده‌ها تا ۵ میلیارد دلار در سال برآورد می‌شود. جماعت گولن علاوه بر این در بیش از ۹۲ کشور صدها مدرسه و دانشگاه و شمار زیادی بیمارستان، موسسات مالی، شرکت‌های سهامی، روزنامه و کانال تلویزیونی به زبان‌های گوناگون ایجاد کرده است. شماری از رهبران حزب عدالت و توسعه نیز از شاگردان مدارس وی هستند. جنبش فتح الله گولن گرچه ممکن است در ظاهر جنبشی غیر سیاسی و بی اهمیت به نظر

بیاید اما همانطور که اسناد ویکی لیکس هم اذعان دارد، تاثیر گذارترین جریان اجتماعی در منطقه آسیای مرکزی است. اکنون میست می‌نویسد در حال حاضر تنها فتح الله گولن است که توانایی مقابله با اردوغان را دارد.

اسلام سیاسی در مقابل اسلام اجتماعی

با پیروزی حزب عدالت و توسعه در انتخابات سال ۲۰۰۲ ترکیه بسیاری از تحلیل‌گران این پیروزی را بازگشت جریان اسلام گرایی به قدرت تفسیر کردند اما واقعیت این است که اسلام گرایی در ترکیه محدود به این حزب نبوده و جریان‌های اسلامی مختلفی با گرایش‌ها و برداشتهای بعضاً متضاد در این کشور حضور دارند. این جریان‌ها را شاید بتوان ذیل دو عنوان کلی «اسلام سیاسی» و «اسلام اجتماعی» تقسیم بندی کرد. برخی معتقدند همان گونه که «نجم الدین اربکان»، پدر اسلام سیاسی در ترکیه خوانده می‌شود، «فتح الله گولن» را هم می‌توان پدر اسلام اجتماعی در این کشور نامید. اربکان رویکردی اخوانی داشت و مانیفست سیاسی وی را می‌توان در دیدگاه ملی (Milli Gorus) مشاهده کرد. در حالی که جنبش گولن از سنت سعید نوری سرچشمه گرفته است؛ محقق‌های اسلامی که بیشتر از سیاست، تاکید بر ایمان و اخلاق داشت و پیروانش عموماً از اسلام سیاسی فاصله می‌گرفتند. در رابطه با تمایز محسوس تر این دو نوع نگرش بایستی عنوان داشت گولن بر خلاف اربکان - که معتقد است آمریکا به سبب آن که صهیونیسم جهانی، مهم ترین تصمیم سازان آن هستند، دشمن جهان اسلام است - بر آن است که آمریکا و مجموعه غرب، اکنون به قدرت‌های جهانی تبدیل شده‌اند که چاره‌ای جز همکاری با آن‌ها وجود ندارد. همچنین وی در مقابل اربکان، که وحدت میان کشورهای اسلامی را ضروری می‌دانست و برای تحقق این هدف مجموعه ۸ کشور اسلامی را در قالب یک نهاد گرد هم آورد، جهان عرب و ایران را حوزه حیاتی برای ترک‌ها نمی‌داند، بلکه قفقاز و جمهوری‌های آسیای مرکزی و بالکان را حوزه حیاتی ترک‌ها به حساب می‌آورد؛ چرا که در این کشورها، اقلیت‌های بزرگ ترک زندگی می‌کنند.

لذا وی معتقد است: اگر روزی قرار باشد که ترکیه جایگاه گذشته خود را - همانند دوره عثمانی - بازابد و به یکی از مهم ترین کشورهای جهان تبدیل شود، باید در میان ترک‌های دیگر کشورها نفوذ خود را بگستراند. با این حال گولن از عمل‌گرایی و هوش بالایی برخوردار بوده و از اصطلاح «هبری ترکیه» در منطقه استفاده نمی‌کند. او خواهان استقلال یابی اقلیت‌های ترک در جمهوری‌های آسیای مرکزی نیست و حتی در مناطقی مانند چین، روسیه و یونان که ممکن است اقلیت‌های مسلمان ترک مورد آزار دولت‌ها قرار گیرند، اقدام به فعالیت

های آموزشی چیزی نمی‌کند. نخستین چیزی که در اندیشه گولن جلب توجه می‌کند این است که وی اجرای شریعت را به صورت فراگیر در ترکیه تشویق نمی‌کند و معتقد است که بخش اعظم قواعد شریعت اسلام به زندگی خصوصی مردم مربوط می‌شود، در حالی که بخش اندکی از آن به دولت و امور دولتی ارتباط می‌یابد و اجرای احکام شریعت در حوزه عمومی توجیهی ندارد. بر این اساس، گولن معتقد است که در حوزه عمومی، مردم سالاری بهترین گزینه است و طبعاً آنان که به شریعت اسلام اعتقاد دارند، خود نیز بر اساس احکام شریعت رفتار می‌کنند؛ حتی اگر این احکام شرعی به شکل قانون بر حوزه عمومی حاکم نشده باشد.

بازگشت به ریشه‌ها

رهبران حزب عدالت و توسعه به ویژه افرادی چون رجب طیب اردوغان نخست‌وزیر و عبدالله گل رئیس‌جمهور ترکیه هر چند فعالیت سیاسی خود را تحت رهبری مرحوم اربکان آغاز کردند با این حال گذر زمان باعث فاصله گرفتن این افراد از اربکان و طرز تفکرو شد؛ به گونه‌ای که اردوغان صراحتاً عنوان داشته است که: «ما پیراهن نگرش اربکانی را از تن درآوردیم». نجم الدین اربکان نیز در اواخر عمر خود با اشاره به این اختلاف روز افزون، اردوغان را شاگرد فراری مکتب خود نامید که استادش را ناامید کرده و مسیری دیگری می‌پیماید. با این حال گولن‌نستها معتقدند حزب عدالت و توسعه پس از پیروزی اش در آخرین انتخابات ریاست جمهوری به ریشه‌های اولیه خود و دیدگاه‌های اربکان بازگشته است. اکنون می‌نویسد: بزرگ‌ترین دستاورد رجب طیب اردوغان، نخست‌وزیر ترکیه، طی یک دهه حکومتش خارج کردن ارتش از سیاست بود. او این دستاورد را به کمک فتح الله گولن، متنفذترین روحانی مسلمان ترکیه به دست آورد. اردوغان با توجه به نفوذ گولن در نیروهای پلیس و دادگستری بسیاری از نقشه‌های لائیک‌های ترکیه را که برای براندازی حزب عدالت و توسعه طراحی شده بود، نقش بر آب کرد.

ماجرای کجاست شروع شد؟

المانیتور می‌نویسد اگر جنبش گولن محدود به اسلام فرهنگی یا همان اسلام اجتماعی بود، تنش حاضر محدود می‌شد. اغلب ناظران معتقدند که این جنبش در حقیقت یک نسخه سیاسی هم دارد که در اختیار گرفتن سمت‌های قضایی و پلیسی را هدف گرفته است. ظاهراً برنامه نفوذ به داخل ارکان دولت به ویژه پلیس و دستگاه قضایی در دهه ۷۰ میلادی به عنوان حرکتی شروع شد تا یک دولت خشن، یعنی حکومت سکولار خشن ترکیه را با نفوذ تدریجی در مقامات آن تغییر دهد. از